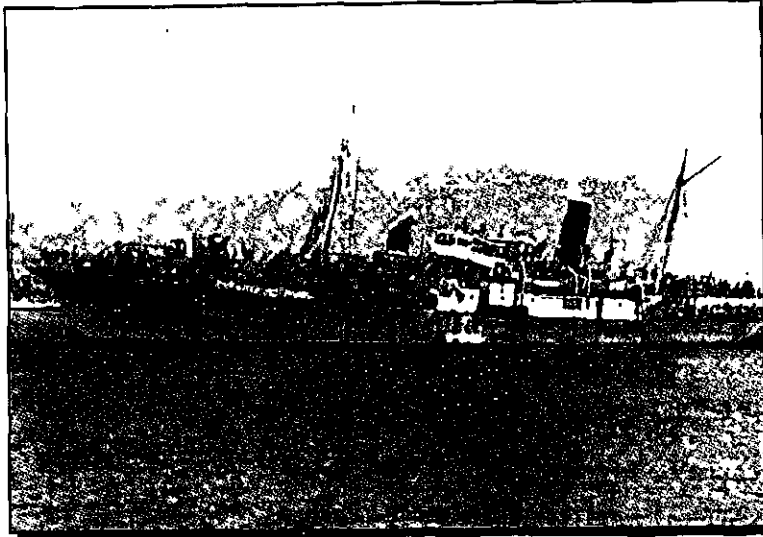

תיאודור הרצל

שם במקור	Guardian
שם צופן	השומרת
שנת בנייה	1907 במספנה בנין קסל, אנגליה
סוג כלי השיט	ספינה עשויה ברזל, שני סיפונים. מידות: 14x36x278
תפוסה/הדחף	1,768 טון
הנעה	פחם, מנועים אנליים
מהירות	8 קשר
כמות דלק	פחם

ההיסטוריה של הספינה: היתה בבעלות אמריקנית, ושימשה להנחת כבלים תת-ימיים לטלפון.

רכש והכנה

המוסד לעלייה ב', באמצעות United Fruit Co. שהיתה חברה ששימשה כיסוי לרכישת ספינות להעפלה. נרשמה תחת דגל הונדורס, בנמל פוארטו קורטו.	הרכש:
ארצות-הברית.	מקום הרכישה:
\$ 165,000	עלות רכישה:
לבריטים היה ידוע על הימצאה בנמל מרסיי ומטרת חפלה.	נתיב שיט לנמל ההכנה:
מרסיי.	גילוי בריטי בשלב זה:
המלווים בראשות גדעון (גדה) שוחט, אריה ויצמן ומוקה לימון, וכן נחום ברמלי, שהיה אז בצרפת. צוות מקומיים לעבודות הטכניות.	נמל הכנה:
ההכנות נמשכו כחודש וחצי. נעשו סידורים פנימיים ושינויים טכניים רבים כדי להסיע מספר רב של מעפילים. הובא פחם ל-14 ימי הפלגה, ועל-פי הוראות אנשי המוסד במקום, כ-120 טון מים.	צוות הכנה:
	ארגון הספינה להעפלה:

צוות ומלווים

מרדכי (מוקה) לימון – פליים.	מפקד הספינה:
יהושע (יוש) הלוי – פליים, אריה ויצמן – פליים, בצלאל פלדמן – פליים, חיים וינשלבויס (רימון), י. ציזלינג – פליים.	מלווים נוספים:
נחמן בורשטיין, וילי רייטר.	גדעונים:
ספרדי.	רב חובל:
ספרדי.	צוות הספינה:

העלאת המעפילים

ממרסיי לאורך החוף לאזור ההעמסה.	נתיב שיט לנמל ההעמסה:
סט, דרום צרפת.	נמל ההעמסה:
אוהד ומסייע.	יחס שלטונות:
2,620.	מספר המעפילים:
ניצולי מחנות ריכוז, בני נוער חברי תנועות ציוניות מארצות אירופה שונות, בגילים 16–19; 22–30; 500 בני נוער בגילים 16–19. כשליש מהנוסעים נשים צעירות בהריון.	מוצא ושייך תנועתי:
מדריכים ומרכזים של קבוצות מתנועות הנוער. אחת מהם חסיה, מרכזת קבוצת השומר הצעיר, חברת קיבוץ לחבות הבשן.	מנהיגות מעפילים:

מחנה המעפילים: מספר מחנות בסלון, מירמה, אזור פרובנס ומקומות אחרים בצרפת.
דרך הגעה לאזור ההעמסה: הובאו ברכבת מבלגיה מבלי שהיו ברשותם תעודות. בצרפת פוזרו במקומות שונים והוסעו במשאיות לאזור ההעמסה לפני ההפלגה, בפקוח המשטרה הצרפתית.
ההעלאה: הספינה נועדה לקלוט 3,600 איש, ונעשו סידורים לכך, אך בגלל תנאי אוורור לקויים הועלו רק 2,600.
ארגון הספינה: המעפילים חולקו לקבוצות על-פי השתייכותם התנועתית, וראשי הקבוצות קיבלו אחריות ותפקידים.

ההפלגה

תאריך הפלגה ושעה: 2 באפריל 1947, 06:45.
נתיב ההפלגה: הספינה יצאה ללא בעיות דרך קורסיקה, מיצר מסינה, כרתים, חופי הארץ.
אירועים בדרך: מכשיר הקשר לא פעל בהתחלה. אנשים החלו לחוש מחנק בבטן הספינה בגלל הצפיפות, ולא היתה ברירה אלא להעלותם לסיפון ולהקים עבורם סככה. הספינה נטטה על צידה, והיה צורך להשליך רפסודות לים ולשמור על לחץ הקיטור למכוונות. ב-6 באפריל עברו את מיצר מסינה לפנות בוקר, ב-9 באפריל עברו את כרתים. רק ב-12 באפריל חודש הקשר עם הארץ.

עימות עם הבריטים

גילוי וליווי בריטי: ב-9 באפריל בשעה 20:30 חגו שני מטוסים מעל הספינה. בשעה 22:30 הגיעה משחתת שהזדהתה והאירה בזרקורים. שאלו לאן מפליגים, ונאמר להם כי זו ספינת סוחר המפליגה לפורט סעיד. ב-10 באפריל בערב שוב הופיעה משחתת שנעלמה.
חכנות לעימות והוראות: ב-11 באפריל החלו להתכונן לעימות. הגיעו הוראות להתנגד לעלייה על הסיפון ולגרירה בהשלכת חפצים. חולקו מקלות גומי, מסכות גז, אגרופנים, נעשה תרגול, האנשים חולקו לקבוצות ולאזורי הגנה, נוסתה האזעקה.
העימות: הקשר פעל עד תחילת העימות. שתי משחתות Haydon ו-St. Bridesbey החלו לנגוח את הספינה. המעפילים שנקבעו לכך עמדו סביב הסיפון ומנעו מהבריטים לעלות, תוך השלכת חפצים עליהם. **פלדמן** עלה על גשר הפיקוד ותפס את הגה הספינה. הצוות הספרדי נעלם מתוך חשש. הבריטים עלו תוך התזת סילוני מים, יריות מנשקם והשלכת רימוני גז. העימות נמשך כשעתיים, עד להשתלטות הסופית. המשחתת הבריטית Charity הביאה לחוף 16 מעפילים מפצועי העימות.
הוודה: לאחר ההשתלטות, החלו לגרור את הספינה לנמל חיפה, לשם הגיעה ב-14 באפריל בבוקר. 1,200 מעפילים הועברו לארבע קורבטות קטנות שהפליגו לקפריסין. למחרת חזרו ולקחו את היתר.

חילוץ מלווים

הוראות וחכנות לחילוץ: מבעוד מועד הוכן סליק למלווים, שנדרשו להמתין עד שיבואו אנשי ניקיון ויחלצו אותם. בסליק הכינו מים ומזון ליומיים.
החילוץ: חמישה מלווים התחזו לחולים והצליחו לרדת עם המעפילים, שהועברו למחנה בעתלית ואחר-כך חולצו. ביניהם **חיים רמון ואריה ויצמן**. שלושה אחרים הסתתרו בסליק בין טנקי חמים, לאחר רדת האנשים. כאשר באו אנשי סולל בונה לנקות את הספינה, ניתן להם אות לצאת. השוטרים הבריטים שהיו על הסיפון חשבו שהם פועלי ניקיון. היו אלה **מוקה לימון, יוש הלוי ובצלאל פלדמן**.

תוצאות

נמגעים: שלושה מעפילים הרוגים, פצועים רבים.
לאן הגיעו המעפילים: לקפריסין, חולים ופצועים לעתלית.

'הברק'. היא גררה אותה לתעלת בוניפציו למעגן בצפון סרדיניה, לאחר מכן קיבלה
 'כ"ט בנובמבר' את המשך משימתה של 'הברק', והפליגה לאלג'יר עם הדייג
 הצרפתי-אלג'ירי על סיפונה.
 הספינה הוחזרה לידי בעליה היג'וי. ב-3 בנובמבר 1947 הגיעה הספינה לנמל
 צ'יוויטוקיה.

צוות ומלווים

<p>אלכס שור ויהודה בן-צור (פלי"ם) במשימה השנייה – אלכס שור הוביל את הספינה מצרפת לאיטליה; יהודה בן – צור יצא עימה לאלג'יר – וכן נחום כרמלי (פלי"ם). עזריאל ענב במשימה הראשונה, בני גפן במשימה השנייה. הוא עבר ל'כ"ט בנובמבר' לאחר שחילצה את 'הברק'. משדר/מקלט מתוצרת עצמית. איטלקי וצרפתי. חזר בטיסה עם המלווים לאיטליה לאחר חילוץ 'הברק' וגרירתה לסרדיניה.</p>	<p>מפקדי הספינה:</p> <p>גדעונים:</p> <p>מבשירי קשר:</p> <p>צוות הספינה:</p>
---	---

ראובן אהרני

מטות תרן

ספינות ההעפלה והרכש
לאחר מלחמת העולם השנייה

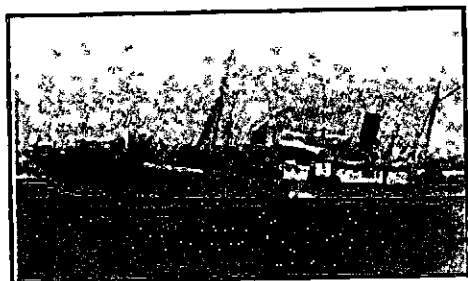
המרכז לתולדות כוח המגן ה'הגנה'
ע"ש ישראל גילי

מיסודן של העמותות:

ארגון חברי ההגנה • אגודת דור הפלמ"ח • יד טבנקין

"תיאודור הרצל"

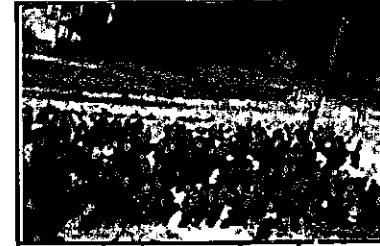
צרפת	ארץ המוצא:
טולון	נמל יציאה:
2641	מסע עורים
מרדכי לימון	מלווה ואילתומן:
אריה וייצמן	תאריך הגעה:
יהושע הלוי	הערות:
מנחם פרי	
13:4:47	
נתפסה	
בצלאל פלדמן	
חיים וינשלובר	
נחמן בורשטיין	
וילי רייטר	

"תיאודור הרצל"

היתה זו הגדולה מבין אניות המעפילים שיצאו באביב תש"ו. ביום ה-1 באפריל 1947, יצאה לכוון נמל מרסיי, להכנות לשעוני יעדה, האניה "גורדיאן" (GUARDIAN), בעלת נפח של 1768 טון, אשר נבנתה בשנת 1907 במספנה בניו-קאסל אשר באנגליה. האניה נרכשה בארה"ב על ידי נציגי "המוסד לעליה ב'", באמצעות חברת "United Fruit Co.". לאחר תום השיפוצים, הפליגה "גורדיאן", אשר נרשמה כנמל פוארטו קורטז תחת דגל הונדורס, מנמל טולון אשר בדרום צרפת, כפיקודו של מרדכי (מוקה) לימון, עם המלווים אריה וייצמן, יהושע הלוי, מנחם פרי, בצלאל פלדמן, חיים וינשלובר, והאלחוטאים וילי רייטר ונחמן בורשטיין. (1)

על סיפונה של האניה עלו 2641 מעפילים, רובם מפולין ומיעוטם יוצאי הונגריה. מחצית מבין המעפילים הועברו במבצע מיוחד ממחנה פליטים בבלגיה, וביניהם מספר רב של תינוקות, ילדים ובני נוער.

הכנות אחרונות לפני עליית המעפילים ל"תיאודור הרצל"

כאשר יצאה "גורדיאן", על מעפיליה, אל הים שונה שמה ל"תיאודור הרצל". על פי התכנית צריכה היחה האניה להתעכב תחילה באיטליה ולהעלות על סיפונה את מעפילי "שאר ישוב", שהמתינו לה כנמל בואליסקו, אך בגלל הצפיפות הרבה על "תיאודור הרצל" סרכו המלווים מטעם ה"הגנה" לקחת מעפילים נוספים, ולכן המשיכה "חיים ארלוזורוב" בדרכה לארץ-ישראל, ללא תניות ביניים, ואת ליל הסדר חגגו המעפילים על אניתם בלב-ים. כיום ה-10 באפריל התגלתה "תיאודור הרצל" על ידי מטוסי סיור בריטיים, בהיותה ליד האי כרתים.

השלט שנתר מעפילי "תיאודור הרצל" על האניה

"הגרמנים השמידו את משפחותינו ובתנו - אל תשמידו אתם את תקוותנו"

לא עברו שלושה ימים, וכאשר התקרבה "תיאודור הרצל" אל מול חוף תל-אביב, השיגה אותה המשחתת הבריטית "הינדון" וקראה לה להכנע, אך התשובה היתה כשירת "התקווה". (2)

על אשר עבר עליהם, כאשר התקרבו לכון תל-אביב, היטיב לתאר יהושע (יוש) הלוי, אחד ממלווי האניה, ובלשונו:

"לראשונה נתגלה האור ממרתק של 15 מיל בערך. לא ידענו להחליט אם שייך הוא למגדלור, לבית על החוף, או לסתם אניה. הבאנו מיד את המסיקים אל הגשר, והצבענו בכיוון האור. 'אתם רואים?' אמרנו להם 'שם היא תל-אביב, ובמאמץ קל, בעוד כשעה-שעתיים של נסיעה נהיה על החוף. זה תלוי רק ב'אש שתתנו'. הם ירדו למטה נלהבים והחלו לעבוד כשדים... בתשע ורבע בערך הופיעה המשחיתה. תחילה ראינו זרקור תזק, שכמו פרץ מתוך הים, לא רתוק מאניתנו, התנווד מעט עקב הגלים וקרר במהירות הבזק... המשחיתה קרבה מן הצד, האירה באור הזרקור את הספינה... ההסתערות באה עלינו במפתיע כמעט ולא יכולנו להבין מה קרה. המשחיתה היכתה בצידה על הזופן השמאלי של ספינתנו ובאותו רגע ממש, נזרקו עלינו בבת-אחת, כעשרים רימוני גאז-מדמיע, שהתפוצצו בזה אחר זה... והמלחים פתחו באש תת-מקלעים בכיוון הגשר שהיה מלא אנשים. שמענו כמה צרות יריות וצריות אימה... אנשי הצי הצליחו להשתלט על הגשר, ירו לתוך תלונות האיוורור של המכונה והשתיקו אותה. הספינה נעצרה... משחיתה שניה ושלישית קרבו לספינה אף הן מוארות באור תזק. עתה משני צדדינו, אניות-משחיתות הממטירות פצצות גאז, ומזרימות מצינור מיוחד, סילוני גאז חריף וצורב עד אין-נשוא. הפצצות נזרקו אוטומטית מתוך קנים מיוחדים, וטסו כרקיטות ונפלו אל בין המעפילים. מים הוזרמו, אך פעולתם הייתה טובה, כי פיזרו את ענני הגאז ורעננו את הגופים. לאט לאט דתקו אנשי הצי את המתגוננים לצד התרומם והירכתיים, בירות תת-מקלעים, במכות אלה-כבדה ובאגרופנים..." (3)

יוש הלוי

האניה המשיכה להתקדם לכון תל-אביב, אך המשחתת לא הירפתה, והסחצרה עליה, נגחה אותה, וחייליה פתחו באש וירו בהמון המעפילים ללא הבחנה. כארוע זה נהרגו שלושה מעפילים, וששה עשר נפצעו, מהם ששה קשה. רק לאחר קרב, שנמשך כשעה וחצי, ובסיוע "סס ברידסבי", משחתת נוספת שהצטרפה, ריססה את "תיאודור הרצל" בגז מדמיע ובסילוני מים, נכנעה האניה.

היות ואניות הגירוש הבריטיות, שניזוקו עקב חבלה, נמצאו בתיקון, הועברו כ- 1200 ממפעילי "תיאודור הרצל" לאדבע קורבטות, והן: "אמפייר רסט", "אמפייר שלטר", "אמפייר לייף-גארד" ו"אמפייר קומפורט". כל שאר המפעילים נותרו על סיפונה של "תיאודור הרצל" והגירוש כולו לקפריסין, נמשך כיומיים, ללא התנגדות המפעילים.

הבריטים השתלטו עליה, והובילו אותה, כשהיא מוקפת בשבע משחתות, אל נמל חיפה.

האניח "תיאודור הרצל" לאחר חקרב בגמל חיפה

סיפר מלווה הספינה בצלאל (צולו) פלדמן, כרלהלן:

"...הייתי מלווה באנית מעפילים שנקראה 'תיאודור הרצל' אשר הגיעה לארץ באפריל 1947. מפקד האניה היה מוקה לימון. הבריטים תפסו את האניה והיה בלאגן גדול. לפי הוראה מההגנה ארגנו את אנשינו לא לתת לבריטים לעלות על האניה, המאבק נגדם היה חזק מאד. כמה וכמה ימאים שלהם נפלו אל מי הים, פשוט זרקו אותם. ברגעים הקשים מאוד ברח הצוות הספרדי והסתתר בכל מיני מקומות. כאשר באתי לראות מה קורה עם גשר הפיקוד ראיתי שאף אחד לא נמצא ליד ההגה, לקחתי את ההגה בידי והמשכתי לנווט. המשחתות מנגחות באניה רבות ויחד עם זה המשכתי להשיט את האניה. זה נפסק כאשר כמה קצינים בריטיים קפצו על גשר הפיקוד באקדחים שלופים והרגו על המקום שלושה מעפילים שהתרכזו סביבי. הבריטים השתלטו על האניה, אך היה להם קשה למשוך אותה כיוון שהרסנו את כל המכונות של האניה. הבריטים התזירו את המפעילים לקפריסין ואנחנו שלושה אנשים: מוקה לימון, יוש הלוי ואנוכי הסתתרנו בבטן האניה ארבעה ימים וזילות, עד שאנשי סולל בונה נתנו לנו סימן בשיר מיוחד ואנו עלינו על הסיפון ביחד עם מנקי האניה וחמקנו לחוף..." (4)

גם בהגיעם לחיפה לא הסתיים המאבק. עם בוקר ניסתה "תיאודור הרצל" להתחמק מן המשחתות שהקיפו אותה וכמעט והיא עלתה על שרטון בחוף קרית-חיים, אולם המשחתות חסמו את דרכה.

הדעות
הערב

המעפילים גשאו על כפיהם את ההרוגים וצעקו לאנשי הצבא. אתם הרגתם אותם! בשל מלאכה בודיה, אגיד הגרוע, אמניד עלטו מצאת במל דוכה מחכים לבוא של, אמניד ליימארד, אמניד קאמפרי, אמניד רסט, כתובה ותוססת על האגדה, והדגמים והכריתו העוכחות, אל תכריתו חפנתה

אריה בירמן - נהג בשונה שהזינו גאו על ראשי המפעילים אירוויין וייס - טדיג מנשק חם - סיפור המפעילים לעתיד

בשנים פורטים בלונדון אנשינו

כתבה על העימות של מעפילי "תיאודור הרצל" עם כוחות הצבא - "חודשות הערב"

שי חורב

נְתִיב בְּמִים עֲדִים

ההעפלה החלוצית ביבשה ובים

דניאל בר-אלי ביטון
ת.ד. 117 קיבוץ מעגן
עמק הירדן 1516000